

які орієнтуються на розвиток обдарованої й творчої особистості. Творчість – це вищий рівень логічного мислення; це напруження всіх духовних сил людини (проникливе спостереження за явищами, вибіркоче запам'ятовування, пильна увага, емоційна наснага (натхнення), гнучкість мислення та уяви в їх складному поєднанні).

Використання творчих завдань на уроках географії, педагогічними вимогами яких є доступність, зв'язок із програмою, відповідність віковим інтересам учнів, є невід'ємною частиною уроку.

Зі свого досвіду роботи вважаю, що варто розвивати творчі здібності у школярів, адже ці діти – майбутнє нашої держави. Діти дуже близькі до природи, і творчість є невід'ємною частиною їх життя. Завдання батьків та вчителів — допомогти дитині зберегти творче ставлення до життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Євтух М. Б., Волощук І. С. Альфа і омега у підготовці педагогів до роботи з обдарованими школярами // Збірник матеріалів Міжнародного конгресу "Слов'янські педчитання". – Черкаси, 2005.
2. Сампара О. Робота з обдарованими й творчими дітьми в процесі вивчення географії // Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. - Випуск 1 (15).

Рибалка В. В.,

*Доктор психологічних наук, професор,
головний науковий співробітник
Українського науково-методичного центру
практичної психології і соціальної роботи
НАПН України, професор Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти НАПН України,
Почесний академік НАПН України
valentyн.rybalka@gmail.com*

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ «ШТУЧНИХ» ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Визначаються історичні та сьогоденні ознаки феноменології розвитку обдарованої особистості особистості, зокрема в умовах опосередкування її діяльності сучасними «штучними» технологіями. Характеризується складність обдарованої особистості, що відповідає складності використовуваної нею «суми технологій» та створюваного нею внутрішнього та зовнішнього світу. Визначається багатовимірність розвитку особистості та його види. Наводяться умови переходу в процесі діяльності від задатків, здібностей та обдарованості до талановитості, геніальності та екстраздібностей: ампліфікація, насичення стартових і поточних етапів

діяльності позитивними духовними цінностями, прищеплення ідеї-фікс в ході імпресінгу, формування стратегіальної мети життя, здійснення провідної справи життя та афектація самоствердження і ствердження суспільством творчо обдарованої особистості як духовно збагаченого, відповідального суб'єкта, стратега і творця внутрішнього та зовнішнього світу.

Ключові слова: феноменологія, розвиток, обдарованість, особистість, діяльність, опосередкування, «штучні» технології.

Abstract. The historical and current signs of the phenomenology of the development of the gifted personality of the individual are determined, In particular in the conditions of mediation of its activity by modern "artificial" technologies. The complexity of the gifted personality is characterized, which corresponds to the complexity of the "sum of technologies" used by it and the inner and outer world it creates. The multidimensionality of personality development and its types are determined. The conditions for the transition in the process of activity from aptitudes, abilities, and giftedness to talent, genius, and extraordinary abilities are given: amplification, saturation of the starting and current stages of activity with positive spiritual values, instillation of fixed ideas during impressing, formation of a strategic life goal, implementation of the leading business of life, and affectation self-assertion and society's affirmation of a creatively gifted individual as a spiritually enriched, responsible subject, strategist and creator of the inner and outer world.

Key words: phenomenology, development, giftedness, personality, activity, mediation, "artificial" technologies.

Обдарованість сприймається суспільною свідомістю як відносно рідке, виняткове, унікальне, тобто феноменальне явище, яке потребує особливої уваги дослідників і практиків. Як на наш погляд, характеристика обдарованості може бути суттєво доповнена, якщо спиратися на філософське, психологічне розуміння цього явища як певного феномену. Тим більше, що здавна відомі роботи, присвячені вивченню феноменальності людської істоти. До їх числа відносяться, передусім, праці геніального німецького філософа Г. В. Ф. Гегеля «Феноменологія духу», що вийшла у світ 1807 року [1] і робота талановитого французького філософа, біолога, гуманіста і палеоантрополога П. Т. де Шардена «Феномен людини», що була написана 1946 року, а надрукована десятьма роками пізніше [9]. Ці та інші «феноменологічні» праці мають безпосереднє відношення до вирішення проблем обдарованості, таланту, геніальності та інших феноменальних проявів людської особистості. Тому розглянемо основні «феноменальні» положення цих та близьких до них робіт.

Актуальність даного питання зростає в умовах війни та інших катаклізмів, коли відбувається помітна дегуманізація, деперсоналізація значної кількості людей і людства, що виявляється у втраті ними своїх сутнісних ознак, В цих умовах парадоксально обертаються духовні цінності, коли на перше місце висуваються негативні цінності – темряви, тваринності, смерті, зла, потворності,

неправди, зневір'я, розпачі, ненависті тощо. Одним із шляхів відтворення й утвердження позитивних цінностей в людині є розуміння винятковості, унікальності, феноменальності людини та її стрижневої властивості – особистості.

Витоки феноменалізму як наукового учення знаходяться ще у британській середньовічній філософській традиції, в роботах Гобса, Локка, Дж. Ст. Міля та ін. [10].

Про феноменальність людської психіки, а фактично – особистості, докладно писав у 1807 році Г. В. Ф. Гегель [1]. Він рефлексивно тлумачив феноменологію духу як учення про свідомість, розглядаючи при цьому психологію як науку про дух, тобто свідомість і самосвідомість, поєднання яких утворює розум. В цьому контексті філософ застосовував поняття діяльності, рефлексії, негативної та позитивної свободи, пізнання «тут у просторі і тепер у часі», зняття, опосередкування, суб'єкту, Я, правизни – лівизни, всезагальної та індивідуальної, власної та іншої самості в їх відмінності та тотожності, служіння і покірності, істини, особистості та інші [1]. Ці поняття впродовж наступних століть ставали ключовими категоріями психології, а деякі з них тільки зараз постають перед нею як перспективні аспекти проблеми особистості та її обдарованості. Г. В. Ф. Гегель фактично створив ще два століття тому назад своєрідну програму вивчення особистості, яку психологи будуть реалізувати ще не одне десятиліття.

У першій половині ХХ столітті під впливом ідей Г. В. Ф. Гегеля про феноменальні ознаки особистості останні вивчалися в ученні про ноосферу В. І. Вернадським [2; 6] і П. Т. де Шарденом [9],

Феноменологічне визначення особистості фактично подав В. І. Вернадський, стверджуючи ще у першій половині ХХ століття, що «В ноосфері вирішальним і визначальним чинником є духовне життя людської особистості, в її спеціальному виявленні... Немає нічого більш цінного в світі та нічого, що вимагає більшого збереження й поваги, ніж вільна людська особистість...» [6]. В. І. Вернадський вважав спеціальними феноменологічними виявами особистості наукову думку, завдяки якій особистість виходить за межі індивідуального у планетарний, космічний та мікрокосмічний простір-час, вивищується у космічну височинь та занурюється у мікроскопічну глибочинь людської природи. Він стверджував, що сучасна наука має ставити і досліджувати такі парадигмальні проблеми та ідеї, як: перехід сфери життя, тобто біосфери, у ноосферу, симетрія та асиметрія, соборна особистість, ноогуманізм, наукова комунікація, ідея про народ, що вчиться, демократизація наукового товариства, ноосферний світогляд, рефлексія, парапсихічні явища, стратегії розвитку особистості як феномену ноосфери тощо.

Послідовник В. І. Вернадського, П. Т. де Шарден, у своїй книзі, яку він так і назвав – «Феномен людини» – навів такі феноменальні ознаки особистості, що названі ним космічними законами, як [9]:

1. Космічний закон ускладнення свідомості і згортання в ній світу завдяки здатності людської психіки до концентрації, зосередженості та інтеріоризації.

2. Поява індивідуального мислення людини та рефлексії як нової форми психіки, що принципово підсилює її можливості у порівнянні з тваринами.

3. Підйом соціальності, колективності мислення людини.

Усі ці ознаки феноменальності є суто психологічними і розглядаються П. Т. де Шарденом в контексті свободи, духовності, відмінності між богом і світом, тобто вони є ознакою розвинутої особистості. Зрозуміло, що у своєму феноменологічному ученні він розвиває відповідні ідеї Г. В. Ф. Гегеля, В. І. Вернадського, а разом вони утворюють феноменологічне ядро сучасної персонології [6].

У другій половині ХХ століття феноменологічні погляди Г. В. Ф. Гегеля, В. І. Вернадського та П. Т. де Шардена на особистість та її властивості підтримали академік Г. С. Костюк, коли, зокрема, визначав особистість як найскладнішу «систему систем» [6], академік М. М. Амосов, який покладав в основу особистості інтелект [6], академік В. О. Моляко, котрий досліджував феномен творчості, обдарованості, талановитості, геніальності у стратегіальному контексті [6], талановитий дослідник і практик, професор В. В. Клименко та ін.

Феноменологічні погляди на особистість розвиваються і у ХХІ столітті. Так, український філософ і психолог О. О. Базалук довів появу нового, планетарно-космічного, типу особистості. Сучасні психологи і педагоги О. В. Вознюк і А. П. Самодрин підкреслюють такі феноменальні ознаки особистості, як трансцендентність, тобто вихід за власні межі, та голографічність – представленість в одній особистості сутнісних ознак всього світу і цивілізації [2]. Спеціалісти обговорюють й такі її феноменальні ознаки, як безкінечність і вічність існування як форми психіки, як це стверджує академік С. Д. Максименко [6], мультиперсональність міжособистісного спілкування (В. В. Рибалка), універсальність, впливовість, за поглядами В. О. Татенка [7] тощо.

Особистісність дійсно є винятковою, унікальною, феноменальною властивістю людини і суспільства, яка визначає прогрес цивілізації, майбутнє людства і долю кожної людини. Тому особистісний підхід є провідним, ключовим для української освіти і діяльності НАПН України.

Разом з тим, ідея феноменології особистості виступає особливим аргументом у сучасних дискусіях по проблемі технологічних можливостей «штучного» інтелекту і ширше – спроможностей «суми технологій» (С. Лем), обдарованості, таланту, геніальності особистості тощо. В цих дискусіях сторони

діалогу часто користуються аргументами, які вже давно, ще у другій половині ХХ століття, були відкинуті інженерними психологами, коли, приміром, йшлося про розподіл функцій у системах «Людина – машина», «Оператор – ЕОМ». Тоді у сформульованому ними принципі антропоцентризму відзначалися суттєві переваги людини над машинами у функціональній взаємодії між ними [8]. Не зважаючи на це, в дискусіях про людину і комп'ютер, робітника і робота, іноді буквально повторюються подолані ще тоді думки про начебто рівноправне партнерство між людьми та використовуваними ними комп'ютерними технологіями, «штучним» інтелектом тощо. Навіть Ілон Маск, розробник новітніх інформаційних технологій (ІТ) і володар компанії з виробництва космічних ракет для «колонізації» всесвіту, обговорює з журналістами питання «бунту роботів», їх можливої перемоги над людиною і т. п.

Між тим, повторимо це, інженерні психологи вже у минулому столітті сформулювали принцип антропоцентризму, за якого, при порівнянні функціональних можливостей людини і машини, слід говорити про принципове домінування людини над машиною, яка лише доповнює, опосередковує її діяльність, підпорядковується їй. Якщо ж до цих дискусій додати феноменологічні аргументи, то ніяких сумнівів в істинності цього принципу не може бути й мови.

В кінці ХХ і на початку ХХІ століття даний принцип отримав суттєве підтвердження у факті тотального, масового опосередкування діяльності людини розробленими нею ж небаченими раніше «штучними» технологіями. При цьому провідне, домінуюче положення людини не тільки зберігається, але і значно посилюється – вона помітно відривається від можливостей «штучних» технологій – завдяки цим же технологіям і своїм зростаючим при цьому феноменальним властивостям. Мова йде про такі тонкі космічні, глобальні та мікрокосмічні засоби сучасної цивілізації, як соціально-політичні організації світового масштабу, приміром, ООН, ЮНЕСКО, НАТО; ІТ-технології, зокрема планетарні комунікаційні системи типу ІНТЕРНЕТ, комп'ютерні мультиперсональні комунікаційні засоби, в тому числі і ФЕЙСБУК, космічні і планетарні транспортні системи, термоядерна енергетика, міжнародні асоціації вчених, що здійснюють глобальні наукові дослідження за інтернаціональними програмами, приміром, «ГЕНОМ ЛЮДИНИ», пізнання глибинних таємниць світу на основі тонких і разом з тим грандіозних фізичних інструментів, таких як «КОЛАЙДЕР», електронна мікроскопія, робототехніка, поліцентричні рефлексотехніки, власне штучний інтелект, нанотехнології, медична генетика тощо.

Зрозуміло, що при професійній підготовці до оволодіння цими технологіями потрібна відповідна «штучна» освіта, яка теж набуває рис феноменальності. Розподіл між «штучним» і «природним» проходить головним чином через межу

між феноменальним та звичайним у характеристиці людини та оточуючого її світу, в тому числі і ноуменального.

Зрозуміло, що особистість в умовах такого масованого вершинного і глибинного «штучного» опосередкування не могла залишитися незмінною. Однією з феноменологічних ознак особистості в ході цього руху є масове зростання здібностей, обдарованості, таланту, геніальності, майстерності і професіоналізму все більшої кількості представників людської цивілізації. При цьому доцільно говорити про такий стан домінуючого, провідного партнерства у системах «Людина – машина», в якому особистість виконує роль лідера, стратега, творця нових форм життя та його покращення. Творчо обдарована, талановита, геніальна особистість завжди залишається суб'єктом ефективної організації, реалізації та функціонування будь-якої «штучної» технології.

Умовне «партнерство» між людиною та «штучною» технологією може розвиватися, підвищуючи свою ефективність, але, повторимо це, співвідношення між домінуванням феноменологічної частини людини і підпорядкуванням їй «штучних» технологій, тобто відношення «суб'єкт – об'єкт» завжди буде зберігатися і цей розрив збільшуватиметься. І зміст дискусій має залишати в своєму фокусі саме проблему такої продуктивної підпорядковуючої взаємодії між людиною і машиною, що здійснюється тепер не стільки на рівні функціональних переваг, скільки на рівні пріоритетних позитивних феноменологічних екзистенційних, духовних, моральних, естетичних, релігійних цінностей особистості і цивілізації. Саме ці обставини детермінують розвиток здібностей, обдарованості, таланту, геніальності та екстраздібностей особистості.

Зрозуміло, що ефективність такого «штучного» опосередкування особистості залежить і від «суми технологій», але значно більшою мірою – від сформованою освітою і самоосвітою пріоритетності позитивних проявів духовності, моральності, естетичності, релігійності, відповідальності самої людини та людських об'єднань, всієї цивілізації. Тобто духовність дійсно виступає, як про це стверджував Гегель у своїй книзі «Феноменологія духу», провідним феноменологічним утворенням.

При цьому очевидними є два шляхи опосередкування – позитивний і негативний, які залежать від самої особистості, від її вибору, від спрямованості її впливу на суспільство і природу. І прикладів такого позитивного і негативного опосередкування безліч – від двох світових війн і ризику виникнення третьої, глобальних екологічних катастроф тощо до особистісних проявів соціального, політичного і науково-технічного прогресу передових країн світу. Справжнім двигуном такого прогресу виступає духовно розвинута обдарована, талановита, геніальна особистість, яка здійснила на своєму життєвому шляху особливий розвиток.

Особистість феноменологічна за рядом ознак, серед яких слід розглянути найважливішу – тип розвитку, який слід визнати таким за декількома критеріями і аргументами.

По-перше, вона феноменологічна своїм особливим видом культурного розвитку, що підтверджується передусім відомою у світовій психології культурно-історичною теорією розвитку вищих психічних функцій, розробленою Л. С. Виготським і представниками його наукової школи. За цією теорією розвиток особистості є цивілізаційним, соціальним процесом, таким, що здійснюється в процесі усього життя людини, має ціннісний, акмеологічний, безмежний характер. Він реалізується у відповідності з законами соціалізації-індивідуалізації, опосередкування-безпосередності, інтеріоризації-екстеріоризації, ідентифікації-унікальності, зони найближчого і найвіддаленішого розвитку молоді під проводом дорослих в умовах спеціально організованої, неперервної, впродовж усього життя багатогалузевої освіти і самоосвіти. Вершинними, феноменальними досягненнями такого типу розвитку є обдарованість, талант, майстерність і професіоналізм, геніальність, екстраздібності тощо [3; 4; 6].

По-друге, розвиток особистості є феноменальним за своєю багатовимірністю, про що свідчать багато теорій, зокрема концепція багатовимірного розвитку особистості, запропонована професором В. Ф. Моргуном. Він розглядає такі виміри її розвитку, як просторово-часовий, що безмежний у багатовимірному космічно-планетарно-мікрокосмічному просторі та часі – минулому-теперішньому-майбутньому; необмежена змістовна, предметна спрямованість особистості; рівні і форми засвоєння особистістю діяльності; потребнісно-вольові естетичні, емоційно-почуттєві переживання (позитивні і негативні) тощо [6].

По-третє, з точки зору впливу генотипу та фенотипу (феноменальному типу) людини може бути розглянута полівимірна система видів розвитку (Р) особистості, що розгортаються в ході життя людини, таких як: генетично і фенотипічно визначене Р-визрівання, Р-відновлення, Р-засвоєння, Р-формування, рефлексивний Саморозвиток, інволюційний та геронтологічний Розвиток, що має у перспективі перехід до імортологічного Розвитку. На кожному віковому етапі життя людини освіта орієнтується на той чи інший тип розвитку та вік особистості, приміром, дошкільну і шкільну освіту, вищу освіту, неперервну професійну освіту, освіту дорослих і людей похилого віку тощо. Всі види освіти мають передбачати перехід від задатків, здібностей і обдарованості до професійної майстерності, талановитості, геніальності та екстраздібностей.

По-четверте, сучасна освіта є феноменальною за своєю принциповою гуманістичною спрямованістю, центрованістю на особистості, що обґрунтовано у працях таких відомих гуманістичних філософів, педагогів і психологів, як Дж.

Дьюї, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, А. Маслоу, К. Роджерс, Г. С. Костюк та ін.

Якщо ж говорити про взаєморозвиток особистості і «штучних» технологій, то він повністю залежить від людини і передбачає такі етапи існування «штучних» технологій, як інженерний задум, конструювання, виготовлення, програмування, налагодження, тиражування, управління, експлуатація, ремонт, утилізація виключно по волі людини.

При цьому слід зазначити, що феноменально, кількісно і якісно, ускладнюється сама особистість, використовувана нею «сума технологій» і створений зовнішній і внутрішній світ!

Дійсний розвиток здібностей, обдарованості та їх перехід у талановитість і геніальність здійснюється передусім завдяки особливій організації і змісту діяльності в масштабі усього життя. Це передбачає необхідність розвитку особистості, її здібностей і обдарованості у повноцінній, повнокомплектній, перфектній діяльності, що має певний склад і що може бути стисло представлене у такій методологічній формулі, як «мотив – предмет – мета – метод – емотив» [3; 4].

Розгорнута на наступному етапі конкретизації [3; 6] послідовна, процесуальна, багатокomпонентна за своїм складом формула діяльності виглядає наступним чином: а)потребнісно-мотиваційно-смиловий компонент (мотив); б)пізнавально-інформаційний компонент (предмет); в)цілеформульальний компонент (мета); г)операційно-результативний компонент (метод досягнення результату); д)емоційно-почуттєвий компонент (емотив). Творча діяльність розвинутої особистості є ще більш складною і на наступних етапах конкретизується за рахунок розгортання у «горизонтальному» та «вертикальному» вимірах і розгляд свідомісно-підсвідомих елементів, системної взаємодії з такими властивостями особистості, як: духовність, психосоціальність, спілкування, спрямованість, характер, самосвідомість, досвід, інтелект, психофізіологія, психосоматика, психогенетика [3; 6].

Підкреслимо, що творча діяльність розвинутої особистості включає усі вказані (і не вказані) компоненти діяльності. Згорнута ж, приміром, до таких компонентів, як «предмет (сфера функціонування) – мета (завдання, вимоги) – метод (формалізовані операції)» «діяльність» перестає бути власне діяльністю і притаманна рутинній, формалізованій, автоматизованій, роботоподібній праці конвейерно функціонуючого працівника, що може бути передана і виконана складними «штучними» технологіями.

За нашими спостереженнями, саме розгорнута, спеціально організована, неперервна, впродовж усього життя, діяльність властива розвитку і самоактуалізації здібної, обдарованої особистості та її підйому до рівня

талановитої і геніальної особистості, що передбачає і може бути стисло представлена наступним чином:

а) формування ще у дитини, учнівської молоді стійкого цілісного потребнісно-мотиваційно-сміслового комплексу, жаги пізнання і творчості, зацікавленості у пошуку і творенні нового в певній сфері пізнання та творчості, що реалізується на базі так званої **ампліфікації** (О. В. Запорожець), тобто **насичення особистості позитивними духовними цінностями** та їх прийняття і покладання в основу стартового і наступних етапів діяльності;

б) прищеплення змалку зростаючій допитливій особистості життєво значущої проблеми, так званої **ідеї-фікс**, визначення певного напрямку і профілю для її вирішення впродовж життя та засвоєння цієї ідеї на основі так званого **імпресінгу** (В. П. Ефроїмсон), тобто стійкої її фіксації у свідомості обдарованої дитини і підлітка і концентрації навкруги неї усієї діяльності і поведінки;

в) неперервне здійснення особистісних стратегій і тактик розробки ідеї-фікс як **мети життя**, програми неперервного пошуку і занурення у вирішення проблемної ідеї-фікс та найближчих до неї ідей;

г) сприяння успішному здійсненню молодою та зрілою людиною продуктивної **справи життя** (О. М. Ткаченко) як особливого особистісного проєкту, досягнення творчих успіхів на шляху опрацювання головних стратегічних проблем і задач;

д) забезпечення кожного разу соціальної **афектації творчих звершень**, емоційно-почуттєвого **самоствердження** себе як творчої особистості, суб'єкту успіху в процесі неперервного творчого пошуку і досягнення суспільно та особистісно значущих результатів, їх визнання суспільством і людьми.

Отже, даний алгоритм розгортання творчої трудової, професійної діяльності сприяє переходу від задатків, здібностей і обдарованості до таланту, геніальності, професійної майстерності, зокрема, вирішенню так званої проблеми нереалізації вундеркіндів.

При розв'язанні творчих проблем цивілізаційного масштабу вже змалку треба закладати в комплекс обдарованості духовні, моральні, мистецькі, гуманістичні критерії, відповідальність за наслідки застосування творчих рішень, на чому наполягали академік В. І. Вернадський [2], а в наш час – доктор філософії, професор В. Ф. Моргун [6], щоб забезпечити рух за оптимістичним вектором розвитку сучасної творчо обдарованої особистості і суспільства, психології і педагогіки.

Таким чином, феноменологія особистості, її діяльності та розвитку, в умовах опосередкування сучасними «штучними» технологіями, достатньою

мірою обґрунтована історичними і новітніми дослідженнями даної проблеми і надає людству надії та перспективи подальшого прогресу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гегель Г. В. Ф. Феноменологія духу. Перекл. П. Таращук. Київ: Folio, 2022. 490 с.
2. Ноосфера Вернадського, освіта і наука: під час випробувань і надалі: колективна монографія / До 161-річчя від дня народження В. І. Вернадського; за заг. ред. В. В. Рибалки. Київ–Кременчук: Вид-во «НОВАБУК», 2024. Т. 4. 534 с.
3. Рибалка В. В. Методологічні проблеми наукової психології: посібник. Київ: Талком, 2017. 245 с.
4. Рибалка В. В. Психологія розвитку особистісної готовності педагогів до професійної діяльності: методичні рекомендації. Київ: ПООД імені Івана Зязюна НАПН України. 2023. 160 с.
5. Рибалка В. В. Словник із психології та педагогіки обдарованості і таланту особистості: термінологічний словник. Київ, Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 424 с.
6. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці: Навчальний посібник. Одеса: Букаєв Вадим Вікторович, 2009. 575 с.
7. Татенко В. О. Соціальна психологія впливу: монографія. Київ: Міленіум, 2008. 216 с.
8. Трофімов Ю. Л. Інженерна психологія: Підручник. Київ: Либідь, 2002. 264 с.
9. Шарден П. Т. де. Феномен людини. Переджиття, Життя, Думка. Понаджиття. Розум. Перекл. Т. М. Левчук. Київ, 2010. 240 с.
10. Філософський енциклопедичний словник. Голова редколегії В. І. Шинкарук. Київ: Інститут філософії ім. Г. С. Сковолроди НАНУ, 2002. 744 с.

Рибачик Наталія Олександрівна,

к.геогр.н., учитель географії

Політехнічного ліцею НТУУ «КПІ» м.Києва

rybachyk.nataliia@gmail.com

ГЕЙМІФІКАЦІЯ В ОСВІТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ

Стаття присвячена висвітленню ролі гейміфікації в освітньому процесі як ключового підходу, який сприяє мотивації учнів до навчання та формуванню їх визначальних сучасних компетентностей.

Ключові слова: гейміфікація, сучасна освіта, ігрове навчання.

The article is devoted to highlighting the role of gamification in the educational process as a key approach that contributes to the motivation of students to study and the formation of their defining modern competencies.

Keywords: gamification, modern education, game learning